

Enc.

Filmoteca
de Catalunya 1911

ADRIÀ GUAL

LES ORIENTACIONS

ESTUDI D'ACTUALITAT TEATRAL CATALANA

A. ARTÍS, IMPRESSOR

BALMES, 54 : BARCELONA

CB/1033029187

PRELIMINAR

D'un temps an aquesta part, tothom s'adona de l'intranquil·litat, del desballestament y de la decadencia per ont passa'l nostre Teatre. Fins sembla que aquest conjunt de fatalitats ha arribat a preocupar l'opinió pública. S'ha parlat; s'ha escrit; s'han promogut polèmiques a l'entorn del Teatre Català; s'han aprofitat petits motius pera estimular certes indiferencies y promoure certes reaccions; s'han dit moltes coses de moltes menes apropòsit d'aquesta decadencia y aquest desballestament, y els aficionats a explicar-se'l *perquè* dels fets no s'han mostrat escassos en condemnacions, com els aficionats a solucionar conflictes tampoc ho han estat en marcar camins. Però'l problema, malgrat la bona intenció y la lleugeresa d'uns y d'altres, no ha trobat encara la solució que li cal, y es de témer que no la trobarà si no tractem d'asserenar-nos y despullar-nos a un temps de tota inútil fullaraca.

0339-58760

Això, convenint que tenir Teatre es de primera necessitat.

Precisa haver viscut molt temps aquesta vida activa del teatre, pera poder-se donar compte exacte de les immenses complicacions que enclou en sa constitució. Sols així es alcansable una petita orientació en assumpte que reflexa de manera tant directa'l caràcter d'un poble.

Quan un se veu obligat a debatre-s dels factors absurdes que són forsosos y necessaris en l'organisme Teatre; quan un toca de ben aprop les anomalies, filles de la vanitat y l'interès material, que s'apleguen sota l'ensenyament Teatre y li cal solucionar innombrables assumptes, mai ben solucionats per aquells a qui afecten; quan, en una paraula, voluntariament un s'ha ofert sencer als rigors y a les crudeltats d'aquestes (a casa nostra) coves fosques, humides y malsanes, que se'n diuen escenaris, es quan se pot comensar a comprendre quelcom de lo que manca, de lo que sobra y de lo que caldria, pera posar-se en vies d'una relativa perfecció, enfront manifestació tant transcendent com ho es la del Teatre en el sentit de sa elevada y profunda significació.

Desde aquest punt de vista, doncs, ont les circumstancies m'han colcat, guaito seguidament el gest del diletant condemnador y'l del solucionista professional; m'adono de l'extraviada opinió, que no pot aconseguir res, tot y vivint guiada de la més alta bona fe, perquè, abans que altra cosa, li cal desposseir-se de tot un llegat de fantasies, que són fortíssim obstacle per sa clarividencia; y'm dispo a dir coses que segurament me poden valer calificatius poc falaguers, si per un moment me refiés de la sanció pública. Aquest treball obeeix, única y exclusivament, a un alt dever de conciencia; per lo

mateix, poc m'ha d'interessar lo que sistemàticament puga dir-se'n en contra; y'm cal advertir, un cop per tots, que en el transcurs de les meves observacions y els meus raonaments sabré fer, interiorment, les degudes y honorables excepcions; que no'm mou en absolut el més petit esperit de molestia, y sí l'anhel altíssim d'orientacions en profit de l'obra comú; que prescindeixo per complet de tota mena de colors, tendencies y agrupaments, perquè en aquests moments m'interessa creure en el bon desitg de tots, y que estimo y respecto les iniciatives passades, vigents o en formació. Però sí dec igualment declarar, que no m'abstindré de dir tot allò que'm sembli necessari, per aliviar dels mals presents.

D'altra part, no crec que's pugui posar en dubte la rectitut dels meus intents en materies teatrals, perquè aquest estudi pogués ser pres per una petita rebequeria.

Repeteixo que un alt dever de conciencia, y no altra cosa, m'ha obligat a publicar-lo. Un alt dever de conciencia que, de parella amb la meua independencia en tots moments reconeguda y mai per res estroncada, me permeten donar parer sobre qüestió que tant m'interessa. Si aquestes orientacions, doncs, transcendissin favorablement en el procés de nostra cultura, la meua alegria fóra immensa; si no passa així, hauré complert amb mi mateix, y això també sol donar certa alegria.

Pera parlar de l'assumpte amb tot el compte y serietat que requereix, cal que se'm permeti fer certes consideracions d'ordre general, que si de primer moment poden semblar agenes al propòsit inicial, després ens tenen d'ajudar granment pera les degudes deduccions. Seguint, doncs, el plan que m'he trassat, tractaré'ls diferents punts

que'm proposo, fent-ne una tanda de petits capítols, per creure que així podrà resultar exposat amb més claretat tot allò que m'interessa fer avinent ¹.

LLEUGER ESGUARD A LES TRADICIONS TEATRALS EUROPEES

QUAN el món va semblar entrar en repòs y meditació de lo passat en els moments de l'invasió que s'aprofitava especialment de la decadència romana, els homes necessitaren engalanar la vida llur amb els bonics de divertiments públics més o menys encaminats en son principi a l'orientació reguladora d'hàbits y exemples en la vida comú. D'aquí degué nèixer sens dubte la necessitat del nostre Teatre, que venia a refflorir les passadas opulencies de les civilitzacions paganes. Però justament lo que en aquells moments duia llums novíssimes en l'esperit de les noves, o prop-ser noves civilitzacions, constituïa de per sí el major obstacle per aquest art de la reproducció vital que per la seva força y concisió ha estat de sempre cridat a emmirallar els seus devots amb tota la sugestió d'una crudelíssima realitat. Les fórmules,

¹) Bona part d'idees y alguns fragments del present treball, provenen de la Ponència que vaig presentar al Congrés d'*Ateneus y Societats de Cultura*, organitzat en 1910 pel *Centre de Lectura*, de Reus, en el que se'm va honorar amb la presidència efectiva de la Secció dramàtica. El seu lema es aquest: *De l'esforç que'ns cal fer, y cap aont devem dirigir-lo, pera substituir la tradició teatral de que manquem*.

No vol dir això que les orientacions que avui senyalo vagin en absolut d'acord amb les d'aquella Ponència, puix avui les motiven fets recents y reclamen una energia y actualitat en els procediments, aleshores no necessaris.

doncs, del teatre helènic d'ont radica tota expressió teatral moderna, no podien ser admeses en el menester d'un teatre cristià per quant eren engendrades en el fons d'un paganisme aleshores condemnat terriblement amb tots els requisits del fanatisme y'ls odis que l'encarnen.

No trobant ni podent trobar elements d'adaptació provenint d'aquell Art elevat als Deus, fou precis cercar els fonaments del teatre cristià a l'alberg de l'Església, y passats aquells esclats d'espectacle públic groller que ni per un moment evocava les grandeses passades de la dramàtica mare, s'inaugurava en l'Edat Mitjana'l nou camí per ont hem arribat a la dramàtica actual. Materia es aquesta que captiva per la lògica que entranya. Es d'una seducció inexplicable l'estudi d'aquesta arrelada a la que tants savis han aportat son degut esbrinar, fent la llum damunt d'aquest passat guaiador de nostres temps teatrals. Per ells y amb ells venim en descobriment d'un seguit d'intents esplèndidament lligats amb aquells moments històrics que a l'inaugurar l'Edat Mitjana senyalaven sota l'ombra de la creu els comensos constructius d'una nova civilització.

La Fransa, que de sempre s'ha envanit d'esser justa devantera de prosperitats y iniciatives, ja en els segles VII y IX acceptava y admirava'ls jutglars que donaven als seus divertiments certa forma dramàtica representant escenes sagrades amb el nom de *Urbanæ, cantilenæ*.

L'influència de la litúrgia, que encoratjà especialment Carlemany, y qui sab si la de les obres dramàtiques de la benedictina de Gaudersheim, varen, sens dubte, donar lloc a l'implantació del seu drama religiós, manifestat amb les festes dels folls, el *Carol* y la *Trope*. Emprèn el veritable drama litúrgic del que'n fou capítol Hilari, va cap

el *Miracel* y solida la comedia en les primeres cofradies.

Al propi temps l'Anglaterra segueix consemblants camins que la Fransa en ses petjades d'iniciació dramàtica. Treu de l'Església l'espectacle pera dur-lo als cementiris. En 1240 y al seguir dels Misteris mimats, que precediren a Fransa els favorits pel pròleg y l'epíleg amb més desenrotllo dialogal, crea l'aplec dels *Clergues de la Parroquia*, al que s'oferien gentes d'altres classes socials amb el fi d'interpretar teatre religiós, mentres el poble, amb els *Pageants*, instituïa les incorporacions y anava pels camps representant episodis de la Passió en professó solemníosa.

L'Alemanya, grotesca en sa constitució, si bé segueix consemblants petjades en el teatre litúrgic y les conserva fins ben entrat el segle XVIII, cap el XV, y en moltes de ses ciutats meridionals, exerceix preferentment la comedia profana, que anomena *carnavalesca* en el mateix moment que la Fransa ja compta amb els confreres de la *Passió*, la *Trinitat* y els de *San Crispí*, per afiansar amb ells la comedia y la incorporació que més endavant devia realisar l'obra de l'actual teatre francès.

A principis del segle XVI, l'Anglaterra compta ja amb l'*Interludi*, les *Masques* y les *Moralitats*.

La mateixa Italia, caracterisada sempre per les bonats del seu cel lluminós, no podia quedar enrera davant les iniciatives teatrals del món, y s'hi presentava amb fisonomia propia, així en el seu drama religiós, que entrellassava amb els jocs escolars, com en les primicies de sa comedia satírica. Les pompes públiques no mancaven al concurs de les representacions populars que, a faisó del *Pageant* anglés, se mostraven en la festa de Sant Joan a Florencia. Al comensar el segle XIV, les penitencies que

obsessionaven al país y que's duïen a terme en veritables aplecs, triomfaven amb tota la pesantor de les representacions dialogades de la Passió de Crist, que amb el nom de *Laudus* varen ser d'un predilecte especial entre'ls italians de l'Edat Mitjana. A la fi del mateix segle, la fusió de la predicació y'l drama inventava la *Devozioni*; comparses d'artistes y religiosos varen donar al teatre una bellesa estable en sa composició externa, *Brunelleschi* y *Cecca*, y aportaven els recursos dels seus ingenis a la part figurativa, y el poeta Belcari els seus versos fets obra teatral.

La circumstancia de que Espanya fos reconeguda com nació eminentment cristiana amb tots els prejudicis del fanatisme, no podia, emperò, deixar enrera a l'esmentada nació en les manifestacions litúrgiques-teatrals que mai, no obstant, y a ben segur a causa del mateix fanatisme, varen trobar en ella l'aprovació y el desenrotllo que trobaven en altres nacions en la barreja absurda d'un grotesc pietós; y així cap el segle XV brotava aquell conjunt de sentiments pera l'implantació de l'*Auto Sacramental*, desconegut en son fons encara avui fóra d'Espanya. Poetes significats abans de Calderón, Calderón en el fort del desenrotllo dels *Autos* y algun dels literats que'l seguien, van contribuir especialment a la magnificencia d'aquell genre que, al dir dels pocs historiadors que se n'han ocupat, reclamava en la massa pública una cultura excepcional, y en els creadors profons coneixements teològics.

Per aquests camins, la Fransa passava per les *moralitats religioses*, la *farsa* y la *sàtira* executada pels *Enfants sans souci*, y'l mateix monòleg al costat de la comedia històrica, quan cap al 1600 veia constituir en l'*Hotel de*

Bourgogne el primer temple del seu Teatre en vies d'emancipar-se del procés religiós que l'engendrava, voltat de la colla provinciana dels actors de *Hardy*, que foren per un temps l'ídol dels parisencs, y enfront la renaixensa teatral dels Corneille, els Molière y els Racine, epopeia de magnificències que devia cloure-s amb els Regnard, els Mirabeau y l'apoteòsica comedia de Beaumarchais.

Com Fransa pel seu costat, la florida espanyola es d'una considerable importància que admira el món sencer amb els noms del magnífic Lope, Calderón, Tirso, Moreto y Rojas, després d'haver passat per les *farsas*, els *pasillos*, *églogas* y *tonadillas* y de que Juan de la Encina amb Torres Naharro y Lope de Rueda, donessin la primera marca a l'hispanica dramàtica definitiva. L'Anglaterra, passant per l'influència italiana y abordant les ansies d'un renaixement clàssic, imita a Plaute y en les escoles representa obres llatines. Passa després per la tragedia històrica, la de sang (anomenada melodrama de Kid), la comedia de Cort, la concepció marlowiana y saluda al sol de sos esplendors en la grandiosa figura de Shakespeare.

Es cert que l'Italia no va poder mostrar un Molière, ni un Shakespeare, ni un Lope, però al costat de figures que si bé d'altíssim valer y significació no podien competir amb aquestes, després del seu camí fet en la farsa, lo còmic y lo satíric y d'haver reascut el classicisme en l'inspiració dels seus lírics com en l'*Orfeus* de *Poliziano*, se revela amb una celebritat colectiva, espontania, que cap altra nació pot ostentar y que ja, abans de sa organització definitiva, fou en ses primeres abordades el nervi de la còmica universal. Me refereixo a la viva y latent creació de la família arlequiniana, portant amb ella

l'esperit de l'eterna comedia, que perdurà en l'encisadora visió d'aquelles figures populars, atraients per l'ingeni, la malícia y el bell colorit que les encarna. Y per aquí l'Italia va preludiar l'adveniment del gran Goldoni.

D'altra part, l'Alemanya, que no's detura pas en el seu curs dramàtic, si viu tres sigles en completa divagació y menestraleria, si més endavant consagra'l seu esforç en el cultiu del classicisme renaixent a l'ombra d'escoles perfectament constituïdes, y mentres en algunes corts ja existeixen companyies regulars d'actors a imitació de l'obra artística popular dels *Mestres de Nuremberg*, aplassa l'esplendor tardà, sí, però magnànim, del seu fruit teatral amb l'aparició de Goethe y Schiller, els quals, en un grapat de miserables anys, immortalisen sa patria sota'ls esplendors de sa forsa creadora.

Meditem per uns moments quina riquesa no representa tot aquest mal forjat enfilall de belles coses passades, y quanta afirmació no hi ha en elles de bondats que devien vetllar pel seguiment de la seva obra.

Aquesta lleugera visió de les tradicions teatrals, amb poc esforç pot conduir-nos a esbrinar la consciència que d'aquell art poseeixen les esmentades nacionalitats. Totes elles han trobat, en l'ordre de ses constitucions estètiques, la del Teatre, perfectament definida y encarnada, en una admirable herència de fets reconeguts, que han evolucionat seguint els temps, y adaptantse a les costums y caràcters que'ls són propis.

En totes elles el Teatre, tantost opulent, tantost decaient, ha representat la fluctuació de quelcom que batega en l'esperit d'una societat, y l'idea Teatre, separadament y en junt, ha construït un edifici inderrocable, obert

a totes les iniciatives y propici a totes les inspiracions.

Hi ha en l'home un instint d'alta preferència pera les coses belles, que contribueix a formar la seva bondat. Aquest instint prové, en gran part, de l'herència, de la tradició de lo bo.

Es per ell que'ls habitants de la vella Nuremberg senten encara'l bat-y-cop martellenc del filosof sabater arranjador de vistoses comèdies; y en el parc de Weimar, sota l'ombra del magnànim Carles August, té l'alemany actual la visió de tot un Goethe, representant l'Orestes de sa propria *Ifigenia*; es per ell que camins a través de la que fou opulent Castella s'hi endevinen rastres del *bululú* o la *boxiganga*, y entre'ls fullatges d'Aranjuez li sembla al cortisà veure oscilant y esbelta la negra silueta del gran Lope; per ell que'l londonià reviu en els teatres actuals la recordansa del del *Globe*, en el que'l preferit Williams va guerrear a totes armes; per ell, que forsa cases senyoriales de Lyon y de Rouen evoquen el passar victoriós de les colles histriòniques; la Fransa en pes barreja l'ombra de Corneille y Racine a la de ses tradicions polítiques; el parisenc creu trobar el Molière de ses predileccions en els carrers de la ciutat vella, y'l sent viu y bategant en molts actes de sa vida cotidiana, o saluda a Sedaine en les sugestions de Versailles; per ell, així mateix, que'ls italians aclamen Bergame com patria d'Arlequí, y Nàpols com la de Polichinelle; que no poden pensar en Lleó X sense ponderar l'admiració grandíssima que va sentir per Maquiavel; que tota intriga inginyosa o tota rufiana finesa, els sembla consentida y amparada per la mitja rialla goldoniana.

En aquestes nacionalitats el Teatre ha viscut associat a l'història, y en conseqüència als homes, y en totes

elles ha influït de manera directa a la formació de l'esperit civil que les regeix.

De la mateixa manera que per l'ambient de la llar els homes (salvant comptades excepcions) determinen les preferències inconscients que'ls condueixen al destí, així mateix les col·lectivitats caracteritzades amb el nom de Nació deuen en gran part sa constitució sentimental y artística a la major opulència del seu passat. Es per això que la tradició's fa estimable, y no s'entengui per aquí aquella tradició dels encongiments en la que's venera la *momia* pel sol fet de ser tal, sinó la tradició en el sentit de feina feta, d'herència col·lectiva apreciada serenament pels seus hereus y donant compte d'un esforç que fins en el cas d'haver estat equivocat, al revelar a sos seguidors lo que han estat, els dona empena pera esmenar-se y conduir-se cap a lo que volen ser.

En el moment oportú revindrem sobre aquest punt. Ara'ns toca tractar-ne d'altres.

DE L'ESCASSA Y TRONCADA TRADICIÓ DEL TEATRE CATALÀ

QUAN el món sencer semblava disposar-se al desvetllament de la bellesa, a l'afiansament dels caràcters propis; quan ja'ls homes en la magistral obra arquitectònica havien segellat ses predileccions d'ordre estètic y pràctic; en aquells moments d'aubada definitiva, fou quan la nostra especial significació se contorsava en la fusió de dues corones, darrera de la que s'esvaïa la

forsa veement y invasora d'un art opulent en ses manifestacions collectives.

Per sort nostra, no passava igual en aquelles que, al revers de les teatrals, acceptaven l'esfors individual pera conseguir amb ell tot triomf. Mercès a tant benefactora circumstancia, nostra passada literatura s'engalana amb noms que no per ser escassos, reflexen menys les bonats dels sigles en que brillaren.

Però'l Teatre, que sempre s'ha degut a l'aplec d'esfors pera ser realitat, y que en els moments de formació era quan més necessitava d'orientacions fonamentades en una relativa estabilitat cívica, no va poder redressar el seu intent en la terra catalana, malejada per un lligam que fatalment s'imposava an els seus destins y que més endavant aportava elements d'extranya, encar que perfectíssima, bellesa en els menesters de ses preferencies espirituals. Y Catalunya, abandonada per complet a una dominació més o menys pacífica, se passava a la sort d'una literatura forastera, que certament havia de deixar estampat en lletres d'or lo gegantí del seu comès admirable.

Quatre sigles de pas viu Catalunya dormida en sa historia teatral, quatre sigles que fan d'ella una nació indefinida y fuetejada per fatals extrems y disbauxes explotadores.

Sense gran profit se'ns ha parlat — deixant de banda els orígens del teatre religiós que serien a Catalunya, si fa o no fa, com per tot — dels jutglars y els histrions que amb els *Jocs-Partits* insinuaven danses parlades, a istil de paganes habituts, de les que encara avui ne servem exemples, y aleshores en ocasió de renàixer el Carnaval, també d'arrels paganes, varen predominar en els gustos

dels catalans del sigles xi y xii. Ens han dit també quelcom de l'admiració que'l Rei Martí l'*Humà* sentia per les tragedies de Sèneca, que en Jaume Cecoma ¹ traduï al català; igualment ens han parlat de les comedies d'en Parasols ² y d'una tragedia d'en Mascó ³, que en 1394 va representar-se a Valencia, com no falta qui assegura que'ls mallorquins escrigueren comedies catalanes durant el sigle xv ⁴. De fra Anton Pi, sabem que amb el títol de *La Batalla de Lepant* va donar un drama al teatre, y que a darrers del sigle xvi comptava Barcelona amb el de la *Santa Creu*, en el que'l senyor Bisbe en Joan Dimas Loris va interdir drames y comedies de vides de Sants y Santes, quan el Rei en Felip II, en 5 de maig de 1598, decretava la prohibició de representacions dramàtiques en totes les terres dels seus dominis.

A l'aixecar-se aquest decret dos anys després, arribats que forem al sigle xvii, ja entrava Catalunya en període de lluites terribles, darrera les quals tota iniciativa edificant forsosament devia sucumbir.

En Pere Anton Bernat ⁵ per una banda, en Vicens Garcia ⁶ per altra, y en Francesc Fontanella ⁷ per fi, varen efectuar els darrers intents de teatre, rematats, si cab dir-ho, pel sermó del jesuïta Jaume Albert ⁸. Aprés, uns

¹) Protonotari del Rei aragonès.

²) La sola comprovació que tenim de les obres d'aquest autor, es l'elogi amb que'n parlen en Fontanella y Torres Amat, assegurant l'existència d'aquest poeta durant el sigle xiv.

³) *L'hom enamorat e la fembra satisfeta*. S'assegura que feia referencia als amors del Rei Joan I amb na Carroza de Viladegut.

⁴) Josep M. Quadrado, segons troballes per ell fetes.

⁵) *La Conquesta de Mallorca*.

⁶) *La Gloriosa Verge y Martir Santa Bàrbara*.

⁷) *Amor, firmsa y porfia*.

⁸) Amb el títol de *La Circumsició de la Comedia*, aquest catedràtic del Seminari de Barcelona va contribuir al desastre final del migrat teatre català.

quants noms dispersats a l'entrar el segle XVIII, entre ells el del Pare Anton de Sant Geroni ¹ autor de la *Passió y mort de Nostre Senyor Jesucrist* — de gran popularitat a Catalunya — esperaven els tristos moments del 1714.

Més tard, el català s'esvaïa darrera la consternació. Qui conreà'l llatí, qui'l castellà, fins que, segons notes que'ns arriben a mans, el pare escolapi Josep Rius donà a llum y representà *La Gloria d'Iluro* ².

En aquest esbòs de tradició ³ — y es esbòs perquè altra cosa no pot ser — fins acceptant que en quantitat fos susceptible d'augmentar nostre llegat teatral, costa poc de veure com manca en absolut de transcendència, perquè mai va entranyar la característica de les veritables tradicions, sobretot si la comparem amb les dels altres teatres.

Les causes que motivaven aquella intrascendència són ben conegudes de tots els que saben de lletra, además de que també m'he permès senyalar-les lleugerament.

Ara, cal que'ns donem compte de les arrels del nostre teatre, del moment que va voler-se *rotular*.

¹) Predicador dels Trinitaris.

²) Entre altres autors que varen escriure en llatí pel teatre, es curiós citar a Onofre Pratdesabà, qui compongué tres obres amb els títols de *Pelayum*, *Ramirum* y *Ferdinandum*.

Entre'ls que escrigueren en castellà, es no menys curiós observar com ja pels sols títols un autor nomenat Marian Sarriols, cap a 1759 expressa l'influència d'un teatre del tot agè a Catalunya: *El severo juez de amor* y *Amor es desempeño mejor*.

³) No cal dir que s'han deixat noms per citar, però essent citats els de més relativa importància, els altres no haurien aportat a nostra investigació ni més llum ni més penombra.

ARRELS DEL TEATRE BARCELONÍ ¹ Y'L SEU CAMÍ FINS ALS MOMENTS ACTUALS

LES comedies o sainets bilingües d'en Josep Robrenyo, que al dir de les notes recullides apareixien cap a l'any 16 del segle XIX, gran part d'elles representades en reunions casolanes y al servei de les ombres xinesques, en aquell temps de gran acceptació; *La Layeta de Sant Just* y *Titó y donya Paca*, d'en Renart y Arús, cap a l'any 35; en 1855 el drama històric d'en Manel Angellon *La Verge de les Mercès*, y alguna altra obra més, foren, com si diguessim, l'avensada de les *gatades* d'en Pitarra, que en febrer de l'any 64 aparegueren per definir el teatre barceloní.

El poble de Barcelona, que per aquells temps se donava en els somniats plaers d'una boèmia gaverniana importada de París en diligència pels dibuixos d'en Planas, y que trobava el caliu de ses alegres preferències en el *Gavilán* y el *Taller Baldufa*, va avenir-se perfectament amb l'esperit de la *gatada*, representada, pera més propietat, pels socis de *La Gata*, y va sentir tota la voluptuositat de la parodia, per no desdir de gran nombre de ses aspiracions ².

¹) Després ja parlarem del perquè'n dic *Teatre barceloní*.

²) Permis-se'm ometre algun nom d'autor, qual bon propòsit en la tasca del nostre teatre segueix essent reconegut, però me n'abstinc perquè interessa tractar de la nota dominant que, per mal-hora, va soterrar amb sa influència adotzenada tot intent sà y ben encaminat.

El gros d'aquell públic barceloní, va avenir-se a meravella amb la coincidència d'un teatre que encarnava'l seu evangeli menestral y que, lluny de tendir a un millorament de classe intel·lecte, va en gran part glosar les deficiències y les anomalies d'un festiu groller y intrascendent.

Quan la bona sort que obtingueren les *gataxes* va donar la relativa il·lusió d'un teatre, aquest va entrar en desitg de revelar-se *home fet*, y escalonant com va poder els genres teatrals en boga, sota l'ambient castellà de l'època ramplona ¹, va parir drames de totes menes y va intentar el seu afiansament en els auspicis d'un art regional sense fons ni enlairat propòsit.

Però'l públic anava al teatre, y de mica en mica prenia aires de negoci brillant lo que va trobar sos orígens en el petit caliu d'uns quants *tremplats* a la fàisó dels temps. Y aquest teatre tingué rotulació, y aquest conjunt de circumstàncies va fer creure en la seva existència als que'l visqueren en sos primers passos inconscients, y doblement als que arribaven al camp de lluita trobant alsades llegendes de fantasiosa prosperitat.

Autors, actors y públic vivien en plena complacència y satisfacció, al sentir-se sotmesos a les delícies de tendències y efectismes que no reclamaven cap mena

¹) El romanticisme francès invadint l'escena espanyola, per aquells moments desprovista d'autors, va predominar entre traduccions y influències, y'l teatre revestia l'aspecte de novel·la per entregues, fruita també en aquells temps molt apreciada. Tant-de-bo que'l nostre teatre en lloc de caure sota'ls rigors d'aquell moment d'anèmia castellana, s'hagués pogut influir del teatre castellà del segle d'or! No'ns trobaríem, a ben segur, com ara'ns trobem. Se dirà que això era un impossible, al·ludint diferències de rassa y recordant fets y tristors passades. Efectivament, no s'hauria pogut alcansar tal cosa durant el segle XVII y el XVIII, però entrats al XIX, o siga a la major edat de les civilitzacions, ens hauria estat d'un gran profit asserenar-nos y treure lo bo d'ont fos, en profit propi.

d'esfors intel·lectual, ni's proposaven edificar en l'ordre social ni menys poètic. Per les benevolències del teatre, sumaven un al·licient més a la llista dels seus pal·liatius predilectes...

De sobte, un raig benfactor de llum tràgica, eminentment tràgica, venia a torbar la pau arcadiana d'aquell Olimp del *Rovell de l'ou*, y fou tant eminent sa qualitat, que traspassà en alguns casos les fronteres, y's feu sentir més enllà amb aplaudiment y altíssim respecte, y això succeïa mentres la *gatada*, esmortuida, ja no sabia aont donar-les, y d'altra part, un estol de forces en formació havien sentit dir de teatre quelcom més de lo que passava a casa seva. Però l'herència dels primers batecs rebrosta amb forsa, una mica vestida de cosa nova, y'l menestral *vigent*, també hereu directe del dels temps del *Gavilán*, l'accepta amb gran celebració y content per retrobar-s'hi sencer amb tota la magnificència d'aquell bon humor y aquella intrascendència aludides. Y'l nostre Teatre segueix perfectament rotulat y classificat en nostra exaltada pensa, y'l posem al costat de lo establert, y li atribuïm finalitats y li pronostiquem apoteosis a l'ombra de llorers de test, en l'auto-sugestió de les grans gestes.

No obstant, el nostre Teatre no sab resistir serenament l'invasió de noves orientacions, y's redressa y s'indigna, davant per davant de lo que creu atentatori a ses tradicions honorables (?) y heusaquí com un poble que s'ha passat trenta anys pregonant ses tendències progressives y avalorant comparativament ses bondats, quan se'l crida a comptes y se'l vol posar fregant-se de colzes amb les evolucions veïnes, fa com el cargol quan tot just se li vol tocar la banya: que s'arronsa y enclou tossudament dintre la closca.

Però pera explicar y justificar la seva actitud, se volta y s'aprofita de tots aquells elements que li són germans, y's creuen ademés amenassats de mort per l'invasió salvadora; tota mena d'absurdes són consentits en bé de l'excusa, y'l desballestament de l'opinió comensa y no sab ont podrà trobar la fi, en el seu camí vertiginós y de contra-avens deplorable. Y com són rebudes amb aires de rebuig aquestes coses venint de fòra, ho són el doble les que provenint de dintre no s'inspiren en cap dels aspectes que afalaguen a l'un o l'altre dels components socials de casa nostra, y van dretes a un propòsit honrat mil voltes. Lo nou es condemnat, però per lo nou, tot y no mereixent l'aprovació dels més, lo vell decau y s'extingeix. Els negocis, abans brillants sots pretext d'obra patriòtica, pressenten la decadència fatal; la comprovació d'elements de fòra, sanitosos y verament fonamentats, amb els nostres, sempre fills de l'improvissació y les aptituds naturals, dóna per resultat un marcat afebliment en lo indígena, y en conseqüència una desorientació llastimosa per sa part; l'opinió escrita, que ha perdut els elements de la crítica preconcebuda, divaga y opta per pegar sense reflexió, contribuint a la més ràpida y desenfrenada anarquia en els elements; el públic que entén, teorisa y viu a l'espectativa, sempre sorprès; el públic que no entén, gesticula, crida y satirisa; un altra mena de públic parla de moral y d'immoral!...

Els teatres se buiden; les empreses s'arruinen; no agrada res, ni ganes... però'l nostre Teatre segueix perfectament rotulat.

Les coses arriben a un punt, que, com he dit al comensament, semblen preocupar a tothom.

L'opinió condemna. L'opinió vol orientar.

CÀRREGS Y CONSELLS

EN quatre grupus ens cal dividir els que fan càrregs y volen aconsellar sobre l'actual moment del nostre Teatre.

La gent de sa casa. — Els morigerats admiradors. — Els artistes en general y'ls del teatre en particular. — Els reventadors.

Al primer d'aquests grupus hi pertanyen els burgesos barcelonins que cerquen, arribada la festa, l'afable divertiment en justa compensació del seu treball; que no'ls cal, baix cap aspecte de la vida, veure més enllà de lo que tenen al davant y s'aconsolen de lo consagrat pels anys baix la sanció del criteri *recte*. En una paraula: els hereus del públic de l'any 75 a l'any 80 del segle XIX.

Segons alguns d'ells, tota la culpa de l'actual decadència del teatre català prové de que'ls actors d'*aquells bons temps* s'han acabat. Altres asseguren que han contribuït granment a la postració del nostre Teatre els *assumptes intrincats* (?) que'ls autors del dia porten a l'escena, y altres d'esperit més positivista (y aquests són els més) atribueixen tot lo que passa a la preponderància del cinematògraf, y treuen comptes amb una trassa admirable, y fan deduccions també admirables pera demostrar la raó que'ls assisteix.

El segon dels grupus indicats, el formen els aficionats al teatre en sentit admiratiu, desde les classes modestes

o nomenades populars, a les classes menestrals y ensenyorides, encara que entre aquestes darreres es ont amb més escassetat s'hi troben. En una paraula: els que segueixen el moviment teatral, potser amb més esperit d'afició que de selecció, però'l segueixen.

Aquests, a l'impugnar, al condemnar sobre'ls mateixos fets, són partidaris, en general, de que tot el mal prové de no cultivar-se en el teatre català el genre teatral que més s'acomoda a cada un d'ells; y després, quan volen ser indulgents y'ls convé dissimular la seva falta de cooperació al deixar d'anar al teatre, parlen del *malestar econòmic actual*.

El tercer grupu, que's compon de gent d'art en general y de gent de l'art del teatre en particular, com es natural, resulta'l més pintoresc de tots, y es el més exuberant en acusacions, condemnacions y afirmacions. Els artistes d'altres branques que's preocupen de coses de teatre (que no tots se'n preocupen y que són escassos els que se'n preocupen), atribueixen el decandiment del nostre teatre a l'eterna imperfecció y deficiencia d'elements artístics, sempre en comparació de lo que han vist a l'extranger, o de lo que han llegit o'ls han explicat que a l'extranger se feia de meravellós, y llur condemnaió es ampulosa y complicada per demés.

Els de l'ofici, en cambi, són d'una simplicitat encantadora al condemnar.

El mal de tot prové, segons la major part d'autors, de que s'ha abusat de les traduccions; de que'ls empresaris són uns explotadors que no més miren per ells, y, principalment, si gosessin dir-ho, de que no's representen en primer terme les seves obres.

En quant als actors, tots estan perfectament conven-

suts de que un cartell en ausencia del seu nom, no pot conduir més que a la decadencia del teatre català. Cada un tenint-se pel primer de tots, troba natural que'l teatre català hagi arribat a no interessar, si s'ha prescindit d'ell. Y tot el mal prové de la manca de bon criteri dels empresaris al no voltar-se d'*elements salvadors*.

En quant al quart y darrer grupu d'acusadors, o sigui el dels reventadors, compost en sa majoria de gent fins a cert punt inginyosa en l'art de la caricatura, s'plauen en aquest assumpte, com en tots — sens excepció — acompanyant la negació a la mitja rialla.

Indubtablement que les *reventades* sempre són d'un gran profit en el cas que sàpiguen edificar, però són llastimosos quan no pretenen més que fer riure. Seguint aquest camí, els reventadors condemnem y no argumentem. La culpa de lo que'ns ocupa, segons ells, la té tot, la té tot-hom. Y així ajuden magistralment a l'obra desorientadora. Perquè, cal dir-ho: *la reventada*, que quan es feta amb veritable fonament y demostrant que'l que la fa es apte pera corregir y millorar lo que reventa, es altament saludable per crudel que sigui, quan se professa per sistema representa un obstacle terrible. Molts dels nostres *reventadors* intrascendents, tronen seguidament contra la resistencia de certes forses monàstiques que obstrueixen tot avens en la nostra terra. Raó que'ls sobra; però no s'adonen que ells, en altre ordre de coses, mereixerien portar sotana.

Examinades aquestes diverses opinions condemnadores, que, a la meua manera d'entendre, abarquen els principals aspectes de l'opinió, me dec permetre una

consideració, que per, no ser corrent se'm fa indispensable.

L'esperit general condemnador, que s'ampara de lo que pot per satisfer el seu anhel de *dir y preconisar*, s'ha oblidat d'atacar una de les causes que poden considerar-se com més perniciosos pera la nostra acció teatral. Causa, que si bé's mira, es filla del sol llegat del teatre de la nostra terra, que decau per improvisació. Me refereixo a les colles d'*aficionats*.

Tota afició es lloable quan preté elevar-se a un art, però cal examinar-la pera lloansar-la incondicionalment.

A Catalunya, ont el veritable Teatre no prospera per manca d'autors y de públic, en son aspecte formal, resulta que té autors y públic sobrrs en son aspecte de casinet y societat recreativa

La meditació d'aquest punt concret es massa trista pera ser feta aquí.

D'altra part, cal observar com la deficiencia d'aquestes manifestacions d'art escadusser, han arribat a trobar ressò en l'aspecte d'explotació mercantil, baix la forma editorial periodística, que s'ha fet un arma de la petita vanitat agena. Es dir, Catalunya no té un diari pera l'encoratjament del seu Teatre formal, però compta amb alguns diaris pera l'encoratjament dels *aficionats*, que en el fons són la rêmora del que deuria ser el veritable teatre.

No es cert que tot això fa pensar en que'l nostre teatre, com l'Oswald de la pipa d'opi, es una mena d'*espectre de rebotigues y divertiments diumengers*?

Y ara, examinem els elements atacats per la sanció pública.

Crec que resulta de tot punt irrisori donar a les em-

preses la més petita culpa de lo que passa en el nostre teatre. Amb una ignocencia que sols es comparable a la dels veritables ignocents, públic d'una banda y autors y elements de teatre de l'altra, ataquen crudelment als empresaris, perquè fan del teatre arma de negoci, essent així que quasi sempre tots ells acceptan el comès de l'empresari com tracte comercial. Doncs, què? Hi ha hagut mai un codic que marquí els devers dels *empresaris* a favor de la cultura, el bon sentit artístic y l'altruisme? Se proposen per ventura altra cosa més que fer negoci? S'han mai presentat com apòstols del nostre teatre pera exigir d'ells el compliment de tant enlairades coses? Quan els autors s'hi apropen, no hi van amb el decidit propòsit de baratar amb diners el fruit del seu intelecte? Quan hi hagin autors que renunciïn als drets de representació, se podran exigir empreses d'enlairades mires; mentres aquests exemples no's donguin, l'empresari té'l perfecte dret de ser ni més ni menys que un honorable comerciant ¹.

El fet de les traduccions també ha causat l'indignació y la condemnaió més terribles, sobre tot per part dels mateixos professionals.

Fins a quin punt tenen raó? Sé perfectament que tot abús se fa condemnable, però hi ha una circumstancia que fa menyspreable tot abús: la de la propria seguretat dels actes propis.

¹) Cal veure, d'altra part, com s'han rebut, per part dels professionals, empreses de no empresaris que han tingut ideals y s'han complascut perdent diners a l'engròs, y s'han fet empresa amb el propòsit de no guanyar-ne. Quan aquest cas s'ha presentat, n'hi ha hagut prou en fer d'un autor vint representacions de la seva obra, quan ell ne necessitava vinticinco, perquè's fes propagandista en contra de l'empresa y la comparés an aquestes de marcat caràcter mercantil. Lo que demostra potser que l'esperit d'alguns dels nostres professionals no està del tot allunyat del de les empreses vigents.

Si'ls autors en bloc estessim segurs de la bondat de la nostra obra y si'l nostre públic fos un veritable públic per fruir-se en ella, no'ns faria cap por l'invasió estrangera, ni li atribuiríem el més petit càrreg de lo que passa; sinó que, al contrari, estariem ben contents de *fer-nos* amb honorables companys venint de fòra y la bellesa de ses produccions col·laboraria amb la bellesa de les nostres. Això es lo que sol succeir en les nacions d'arrelada teatral pròpia: lo dolent estranger hi es menyspreat d'una manera crudel, en cambi lo bo s'hi celebra, fins s'hi aclama, però no ofega la producció nacional.

Els càrregs que'l públic incult sol fer als autors per sa extraviada inspiració, són, al meu criteri, més tristos y depressius, perquè revelen l'inferioritat del nostre públic d'una manera sens consol. El nostre públic no té noció del respecte que's mereix l'home que *intenta* crear; el veu com un igual; es més, com un inferior. Com que no pot classificar el seu comès sota l'ensenyà d'un ofici acceptat, pren l'autor per un *ocurrent* y's permet tractar-lo de *tu*. Segons ell, té'l perfecte dret de la més seca censura sobre ses produccions, y no hi ha autor bo, si no s'avé amb la justa apreciació dels seus punts de vista. Va al teatre pera passar l'estona. No vol que l'amoinin, ni que li fassin tant sols entreveure res de lo que demà la realitat li farà veure sens remei; està acostumat a que *se'l doni per la banda* — com vulgarment se diu — y creu que'l comès de l'autor se redueix, si fa o no fa, al del criat que viu esclau dels gustos del senyor.

Naturalment que un públic d'aquesta naturalesa té de condemnar tota tendència que demani una mica de la seva col·laboració, y's permet trobar extravagant y ridiculitzar tot lo que no constitueix l'A B C dels seus rudi-

mentaris instints diguem-ne artístics; però si fos un públic bregat, un conscient, un hereu de públics conscients, així com ara ho es de públics en completa desorganització crítica y sentimental, podria, en més o en menys, esser partidari de tal o qual genre, però mai se permetria donar la culpa d'una decadència teatral, a l'intent d'uns autors que pretenen evolucionar y ho fan a risc dels propis interessos materials.

També es curiosa l'apreciació de la preponderancia cinematogràfica, y ho es tant més, per quant Barcelona es un dels llocs del món ont major acceptació té l'espectacle de la projecció. Per què? Barcelona's caracterisa per una marcada tendència a lo barato: mireu, si no, l'èxit de les *liquidacions* y les parodies de liquidacions. Mentres a Madrid y París (per no citar altres llocs) l'implantació de sales cinematogràfiques ha degenerat en petits cenacles escènics, convertint-se en llocs de representació teatral molts dels destinats a *cine*, a Barcelona bona part de teatres han sentat plassa de tals, amb la major acceptació del públic. Serà a causa del preu? Se fa dubtós creure-ho.

No són pocs els que's permeten anar dia per altre al cinematògraf, per qual import total, al cap de la setmana, haurien pogut anar còmodament un cop al teatre, si'n tinguessin veritable necessitat.

La condemna del *cine* en contra del Teatre demostra una vegada més que aquells que la profereixen no han sabut mai què cosa era Teatre. Del moment que no poden establir la diferencia marcadíssima que existeix entre ambdós espectacles, se pot dir clarament que no han experimentat mai el goig del Teatre. Quí, anant al *cine*, se creu substituir l'emoció Teatre, no ha sentit mai tal emo-

ció y en el teatre hi ha trobat tant sols un element de bellugadissa externa.

L'acceptació extraordinària que a Barcelona té aquesta mena d'espectacle fa creure, certament, que la major part del públic de Barcelona, que omple seguidament els *cines* y'ls fa vessar desde llurs vestíbuls en dies festius, no ha sentit vibrar dintre seu l'eloqüència d'un llegat teatral, y si abans anava al teatre era senzillament perquè encara no s'havia inventat el *cine*, y'ls calia quelcom pera passar l'estona. Si'l nostre públic veiés en el teatre lo que hi poden veure'ls públics que han hereditat Teatre, el *cine* viuria en la mateixa opulència que viu, però'l teatre no se'n ressentiria en absolut.

Perquè'l cinematògraf, lluny d'esser atacable y menyspreable per sistema, es, al contrari, un espectacle cridat a fins elevats, quan caigui, per complet, en mans de qui'l sàpiga aprofitar en bé de la cultura pública, com de fet ja's manifesta poc a poc; perquè serà tant més artístic y educatiu com més artistes colaborin en ell; però es baix un altre punt de vista que l'hem d'examinar ara.

Es ben poca, doncs, la culpa que'l cinematògraf té de l'estat actual del nostre teatre, y tot això fa pensar en que el *cine* rudimentari y el públic de Barcelona's buscaven y s'han ben trobat.

El retorn dels antics actors, dels actors de l'implantació, no aliviaria en gran cosa — al revers de lo que molts se pensen — el penós estat del nostre teatre, y això en gran part, perquè amb tot y que no's pot negar que alguns d'ells tenien excepcionals qualitats y algun, d'entre aquests, constitució genial, cal tenir present que's degueren a un repertori fet a mida de les seves aptituds, cosa que'ls temps actuals no consenten. Més que fills de l'es-

tudi, ho foren de les circumstàncies, y aquelles circumstàncies havent passat, bona part de sos mèrits y atractius avui per avui no comptarien.

Y què direm dels que tot ho carreguen a compte de l'imperfeció amb que's conrea l'art del teatre comparant lo que per aquí's fa amb lo que's veu a Londres, a Munic, a París y a Bayreuth, poso per cas? No es que desacertin al condemnar la deficiència de molt de lo nostre; però millor farien en indicar camins pera arribar a les perfeccions que contenen. Aquest es també un punt curiós que'ns cal tractar.

En materia de teatre no tenim res, y si algunes vegades s'ha intentat fer quelcom amb la deguda serietat, demanant la col·laboració del públic en l'espera consegüent y el consegüent encoratjament pera arribarhi, aquest públic, ajudat pels *exigents* y *refinats*, s'ha plascut en criticar els comensos d'empreses tant costoses com si's tractés de coses reputades, que no s'avinguessin amb els seus criteris. La mateixa formació d'una companyia dramàtica no pot portar-se a cap d'una manera definitiva més que de cara al públic. El públic es, en aquest cas, element imprescindible; sense un públic al davant, l'actor no's pot formar per complet. Quan aquest públic no col·labora en els comensos superiors de l'actor, l'actor no pot arribar a lloc; y entre nosaltres, si es cert que l'afició al teatre no es extraordinària, no's pot dir lo mateix de l'esperit exigent que, segons en quins casos, impossibilita tota intenció, fent obra de descoratjament y destrucció, en lloc d'ajudar al bon adveniment del sà propòsit.

Ni les condemnes exposades, ni les orientacions que d'elles se'n desprenen, tenen gran força en el nostre

cas. Tot plegat presenta un aire de vulgaritat y d'escassa profunditat en la materia y es precis buscar l'origen dels nostres mals amb una gran senzillesa en l'investigació y una gran serenitat en el raonament.

NO TENIM TRADICIÓ

AQUESTA es, a la meua manera d'entendre, la causa de tot quant pesa damunt del nostre Teatre.

Tenim la culpa de que'ls aconteixements a través l'història ens hagin privat d'una tradició teatral? No.

Ne tenim de no haver tractat de substituir aquesta tradició per un esforç cultural, enlloc d'haver passat els anys fantasiant sobre l'existència d'una institució fantasma? Sí.

Y ara'm permeto preguntar: Ha mai existit el Teatre Català?

Sé perfectament que aquest dubte sublevarà l'esperit dels obcecats, però es hora de no enganyar-nos si volem fer bona feina.

Perquè aquest dubte me va per dintre, es perquè abans he parlat de *teatre barceloní*. Uns casos isolats en la realització d'algunes obres capdals, la reputació justa d'uns noms, no són prou pera solidar un Teatre Nacional, que s'implantava en moments de pures arrels estranyes al seu propòsit, acceptant que'l tenia.¹

¹) Cal recordar-se de l'oposició que va trobar el teatre barceloní en les esferes castellanes, obligant a fer-ne teatre bilingüe.

Cal recordar-se aixímateix de l'ambient refractari a tota producció catalana, en

No's pot dir Teatre Català, a un teatre que no ha tendit mai a edificar l'esperit de la nacionalitat catalana, y menys se pot dir-ho al teatre que estudiat a través les èpoques de sa producció, no reflexa d'una manera generosa'l procés de les costums y aspiracions d'aquella nacionalitat. No pot dir-se Teatre Català a un teatre, pel sol fet de parlar-se en ell relativament en català y haver reproduït lo superficial, moltes vegades mal reproduït, de la vida exterior catalana, amb tots els prejudicis del tipisme ranci; no es ni ha estat mai Teatre Català el que tenim per tal, mentres no's pugui provar que mercès als seus beneficis, la cultura catalana ha tendit a una perfecció visible y ascendent, y menys pot considerar-se com català un teatre que ja en ses arrels va respirar totes les influències d'allò a que més s'oposava en aparença.¹

Repassem, si no, la poca extensió que humanament han reflexat la majoria d'obres catalanes, y ens donarem compte del camp reduït de sa influència dintre de la mateixa Catalunya. Y es que a voltes darrera'l tipisme, altres darrera'l problema y les més d'entre elles sota la manca d'una espiritualitat indispensable en tota creació poètica, s'ha esvaït aquell fons evocador de les grans característiques teatrals, que són les característiques de les rasses. Per aquesta mateixa creença, Plató no va trobar

aquells moments que tant en el publicisme com en tota cosa's respirava l'influència castellana per tots costats y no la castellana de pures herències altament belles y honorablement estètiques.

¹) El fet de parodiar pel tipu castellà obligatori en tota producció teatral catalana els defectes dels castellans acaricaturant-los, no va dar veritable significació catalana al teatre barceloní, que de fet vivia sota l'influència de lo castellà d'aquells temps. La mateixa preferència per la paròdia dramàtica castellana ens ho indica. *L'Esquella de la Torratxa*, *La Vaquera de la piga rossa*, *El Cantador* y d'altres en lo tocant a lo festiu, y l'estructura eminentment echegaraiesca de més endavant en les produccions pretensioses, són una mostra de l'impersonalitat catalana d'aquell teatre.

millor manera de fer conèixer a Denys de Syracuse el règim governamental d'Atenes, que enviant-li les comedies d'Aristòfan.

Indubtablement la manca de tradició ha estat la causa de l'actual desfeta, y ha arribat el moment de no jugar damunt de fantasies, sinó de donar comptes clars y contundents d'una situació falsa y aparatosa. Lo més trist es, com hem dit més endavant, que s'hagin perdut tants anys aprofitables pera reparar lo deficient, ensenyorint-nos a lo quixotes, amb riqueses purament hipotètiques.

Per la manca de tradició, ningú o quasi ningú dels que han conreat el teatre a Catalunya, s'ha mogut en el just medi que'l seu comès reclamava, y les aptituds naturals s'han volgut sobreposar a tota realitat constructora. Els autors, en general, s'han cenyit al *sol* propòsit d'escriure drames y comedies, moltes vegades amb la premeditació y alevosia de la pràctica, salvant *finis* obstacles d'ordre econòmic al concebir-les, pera alcansar major nombre de representacions amb elles. Es dir, que han treballat en primer lloc per ells y ben poc per aquest Teatre Català que reclamava sacrificis apostòlics pera reparar lo perdut. Els actors, del tot apartats del caliu d'una escola — no que'ls pastés a tots per un igual, sinó que'ls oferís medis d'estudi — s'han criat amb la més absurda petulancia y practicat de pas el teatre català amb una cama a l'Argentina y l'altra en el vagó de segona que'ls ha dut de poble en poble a fer drames castellans,¹ y el públic, igualment per manca de tradició, s'ha cregut

¹) Per què? Perquè en el poble, justament, el teatre en parla catalana no'ls sembla teatre. Un actor dels actuals, a Vilanova, feu el *Serrallonga* en català y va fer buid. Per consell d'un amic, el diumenge següent el va fer en castellà, y va fer ple. En els pobles catalans, el català no'ls fa comèdia. Una prova més de la poca eficàcia de l'obra teatral catalana, per manca de base y robustesa.

amb dret de fallar despòticament pel sol fet de *pagar*.

Ja'ns en parlen d'aquells temps que'l teatre català tingué tantíssima acceptació, en que hi hagué una *Sociedad Latorre* y altra *Cervantes* en un *Teatro Romea*, y en que al final de la representació s'hi donava *baile de Sociedad*, però no'ns han provat mai que aquella acceptació provingués ni de la bondat del teatre que s'hi practicava, ni de les enlairades mires que per ell se perseguien.

Les esmentades vetllades, justes seguidors d'altres més endarrerides de l'*Olimpo* del carrer de Mercaders, ont s'hi feien tants casaments entre'ls nostres avis, foren en gran part els desvaporadors de l'honesta joventut d'aquells temps, y en cap manera una càtedra d'art teatral — que pot serho perfectament fins divertint. — En el teatre català s'hi aprenia generalment l'*estribillo* de la temporada, — el *Jo ho deia!*, o *la bestia!!*, o bé *coses extranyes que no'm passen sinó a mi*; — però res ens certifica que s'hi fes escola de la veritable admiració, que vol dir fotelesia. El teatre català, fins a l'adveniment de la tragedia, fou un *acudit* amb teló de boca. De la tragedia cap ensà, un *menestral que ha fet bones*. Y cal veure com tot lo que s'ha apartat d'aquesta fisonomia, ha estat rebut amb hostilitat barcelonina! No obstant, Barcelona s'ha plascut en algunes — no amb totes — les coses de teatre provenit de fòra.

Sols atribuint-la a la manca de tradició, se pot compondre la desmesurada acceptació que ha tingut a Barcelona el teatre italià. A Barcelona y a l'Argentina es ont més s'ha celebrat l'art teatral dels italians, perquè l'Argentina's troba, en punt a tradició, a poca diferencia de nosaltres.

Jo he vist en Novelli a l'extranger, fòra d'Itàlia, acceptat per la prempsa amb calorós entusiasme, amb un teatre fins a la fila vuit, y la major part dels espectadors de la colònia italiana. A Barcelona, ha bastat una senzilla represa de companyies italianes perquè alguns professionals deixessin d'assistir a l'estrena catalana d'un seu company. ¹

Cal observar — pera anar-se convencent ja, no del poc respecte que mereix lo de teatre a casa nostra, sinó el menyspreu que inspira, — que la nostra gent, en general desprovista de tota herència teatral, confon encara l'art de l'actor y el de l'autor amb resabís d'un histrionisme indecorós — no perquè sàpiga bé lo que es histrionisme, que ja fóra anar pel camí de comprendre, sinó per pura intuïció conservadora y altament burgesa.

Cal observar també que lo que s'ha tingut per *patriotisme*, no ha sabut mai aguantar el teatre diem-ne català. Molts dels que se les donen de patriotes y que s'envaneixen amb l'etiqueta de tals, han assistit al teatre català sempre y quan els ha vingut de grat anar-hi, però mai s'han *imposat* el dever de la presència, y menys encara en moments dolorosos per aquell teatre que en el caliu de les discussions lloancen. Lo que no'ls ha pas privat d'abonar-se assiduament y durant aquells moments mateixos a teatres actuant-hi companyies castellanes, bones, eminents, que's mereixen l'assistència de tots els catalans cultes, sense que'ls que posen de patriotes abandonin lo seu amb aires menyspreables. Y es que un divorci misteriós, per manca d'història y fonaments, existeix entre'l nostre poble y'l seu teatre.

¹) Aquesta nota es del natural.

Mentres en un poble'l teló de boca sigui la veritable divisòria dels sentiments dels de dintre y'ls de fóra, no podrà creure-s que aquell poble tingui Teatre evident. Heu vist poble més separat que'l nostre de l'ànima del seu Teatre?

En les nacions ont el Teatre es mirall gran dels seus naturals, encanta veure com aquests viuen en comunió espiritual amb els seus actors y els seus homes de teatre. A París, per exemple, se va amb molta més devoció y respecte a la Comèdia francesa, que aquí en general no s'hi va a l'iglesia. *Ha sortit a escena en Leloir... es en Leloir qui ha sortit!* Els joves el coneixen de nom pels de casa seva, els vells el recorden de quan feia els *cleants*; *es en Leloir, es en Leloir!*... Per les cases hi han imatges, recordances del bon teatre; els avis, els joves, els infants, cada hu té l'imatge del teatre dels seus temps; el Teatre es el regulador del bon sentit en les famílies.

Aquí les coses passen diferentment: lo moral y lo immoral se barreja amb lo car y lo barato; s'ha d'anar al teatre segons qui se sab que hi va; y la beneficència té una acceptació de basar en les sales d'espectacles; es dir, no n'hi han de sales, y amb prou feines teatres... Tot es fill de lo mateix: no tenim tradició; l'art del Teatre no constitueix una necessitat pera nosaltres, y per lo mateix, la personificació de les aspiracions barcelonines, en l'ordre espectacle, se revela amb la gran sala del *Cine Dorée*.

Quin altre camí no hauriem fet, si ens haguessim preocupat de solidar les nostres aptituds naturals, treient la tradició d'ont fós?

Un exemple encara latent ens afirmarà en aquest punt. Don Francesc Soler y Rovirosa, que es, segons el meu parer, cenyit a la seva especialitat, la figura més

completa que ha tingut el nostre teatre, no trobant tradició del seu art a casa seva, la va anar a buscar fóra de casa, y cal veure com sense deixar de ser català, va posar el seu art a una altura insuperable. Y es que en Soler y Royírosa era complet en sa constitució d'home d'art, y l'entusiasme per entrenament no'l va mai dominar al punt de perdre la raó de vista.

Autors, actors y'l mateix públic sà; elements de veritable bondat pel teatre, quina sort més diferent no hauria estat la nostra, si a l'adonarnos de la *no tradició*, haguéssim tots plegats treballat pera substituir-la, en lloc de passar tants anys *jugant a teatre!*

Vol dir això que no hem tingut autors ni actors? Si no tingués el propòsit de no anomenar a ningú ni en bé ni en mal, poc costós me fóra evidenciar amb alguns escassos noms, però amb noms veritables, que hem tingut de tot; però les demostracions artístiques no poden fer camí en el complet deslligament d'altres elements que contribueixen a la veritable formació de les obres d'art nacionalisades, o de l'esperit nacional fet obra d'art. Per alcansar això, cal un fonament. Si aquest fonament no existeix, cal fer-lo amb les ungles, a falta d'eines; però cal fer-lo.

INTENTS DE REPARACIÓ

DARRERAMENT, y per causes que no vénen al cas, han aparegut, en el camp de les nostres plagues, anhels de correctius y orientacions elogiabls. Sempre es d'elogiar l'esperit colectiu, quan per ell se pregona un bon

desitg de prosperitat y perfecció. El *Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans* s'ha constituït y ha alsat bandera de reparació. Deu la beneeixi! El fet de que jo desitgi tota mena de prosperitats a la seva iniciativa, no ha de ser obstacle pera que, en aquests moments que les he donades pera vessar franquesa a dolls, m'abstingui de dir-ne lo que'n penso, sempre amb el respecte que'l propòsit y la bona amistat mereixen.

Indubtablement que'l *Sindicat* podria ser una forsa en l'avenir, però la seva missió actual es delicada. El *Sindicat* ha estat atès, en principi, per la Corporació municipal. No es que dongui capdal importancia a lo que materialment representa una subvenció; a lo que si'n dono, es a la significació moral que aquesta enclou, y que a la meua manera d'entendre mereix un gran compte en aprofitar-se'n. Se parla d'una temporada teatral. Està preparat el *Sindicat* pera dur-la a terme? Hi ha temps pera fer d'ella quelcom significatiu, o temps y elements — bona voluntat apart — poden tant sols alcansar resultats consemblants als obtinguts? En aquest darrer cas, el *Sindicat* faria bé de renunciar a la seva temporada, a cambi d'invertir els cabals en tasca quieta y educadora, tasca d'escola, d'apostolat, de preparació perfectament probable, y'l seu comès fóra així encaminat a uns de tants primers passos que'ns calen pera gratar a fons de terra y fer aquells fonaments de que hem parlat ara mateix.

Perquè en el fons, una temporada es un moment y no altra cosa, y pot semblar, vist de lluny, que obeeixi al desitg — natural si's vol — de veure-s els autors ses obres en escena, però com sigui que l'oportunitat també es element artístic, jo crec que'l *Sindicat* deuria meditar sobre aquests extrems y veure si li convé més donar

exemple de perseverancia a la quieta, que no pas d'activitats de cartell, que per bé que vagin tindran molt de moment, essent així que ara convé fer feina de la que queda.

Les iniciatives del *Sindicat*, com es natural, han fet revivre iniciatives passades, referents a la convenient existencia d'un Teatre Municipal. Es més: *Sindicat* y Teatre Municipal ja semblan formar un tot, quan menys en el terreny de les proposicions y les idealitats.

El sol fet de que Barcelona pogués comptar amb un veritable edifici-teatre, ha de merèixer la simpatia de tots els que estimin Barcelona. Barcelona no té teatres ¹ y n'hi convenen anc que no sigui més que per l'importació teatral y pel decoro de tenir-ne, com una casa ben posada no's pot passar d'un lloc decent pera menjar. Ara, creure-s que un teatre municipal pot de primer anduvi portar tota mena de solucions al nostre desviament teatral, es una altra de les terribles equivocacions que cal combatre, y que, una vegada més, té de donar la raó a la meva insistencia en els procediments preliminars o preparatoris del veritable Teatre.

Si l'acert de l'arquitecte y el de tots els artistes que amb ell colaborin realisa una veritable obra d'art, Barcelona hi haurà guanyat un monument pera admirar y enriquir-la en son aspecte urbà, però en quant al rest, no'ns treurà de cap entrebanc si per endavant no s'ha treballat

¹) Una observació importantíssima pot fer-se respecte a tal extrem. Barcelona es refractaria al teatre formal, fins ara. De les ordenances municipals o les mires particulars, tot sembla oposar-se a l'edificació de teatres, y, en cambi, de per tot surten facilitats pera la construcció de barraques. Y es que per ara Barcelona ne té prou amb la barraca, perquè l'ideal aristocràtic se cengeix y se satisfà en la sala del Liceu, com si diguessim la de contractacions y alta crítica elegant (perquè lo que s'hi representa no té res que veure) y l'ideal popular ne té de sobres amb els palaus del Paral·lel.

granment en la disposició y preparació de lo que dintre d'ell s'hagi de moure.

D'altra part, lo probable es que'l Teatre Municipal sigui arrendable, en qual cas el concurs d'empresaris seguirà oferint lo que no podrà oferir, o sigui elements d'impossible existencia sense una tasca educadora per endavant. Si, d'altra part, se'n cuida directament el Municipi, el seu teatre serà fatalment supeditat a les idees imperants en els consistoris, y qui sab si un cau més pel plassament de bones amistats.

Mirant-lo baix tots els aspectes que's vulga, un Teatre Municipal, entre nosaltres, ofereix un seguit de contres gens fàcils de superar, no per tractar-se del Municipi, si's vol, sinó per tractar-se d'una comunitat en la que, com en totes les comunitats, els criteris no poden sempre avenir-se, o més ben dit, no s'avenen mai. Perquè'ns cal tenir present que'l Teatre es l'art més descarat de tots, y parlo en el sentit de l'exposició d'idees y tendencies.

Quan devegades se'm vol comparar l'honorable tasca de l'Orfeo Català, que ha arribat a les glories d'un edifici propi, amb l'entrebancada marxa del nostre teatre, comprenc un cop més el desconeixement general que del Teatre existeix entre nosaltres. Les institucions musicals viuen sempre sotmeses a una fruició universal y a una parla purament abstracta y seductora. Per aquest motiu en un concert no s'ha mai tingut en compte que Listz fos o no protestant, y les idees dels músics no han mai preocupat als oients.

En una paraula, la música no predica, no exposa criteris personals ni colectius. L'òpera mateixa, que ja es teatre, fa passar coses que'l teatre parlat se veu en dificultats de fer passar. Desde'ls nostres avis se ve aplaudint el *don*

Basili del *Barber de Sevilla* y la *Marguerida* del *Faust*. Gounod y Rossini no's van donar pena de fer brillar aquests personatges sota'ls acords de la seva música. En cambi, Beaumarchais y Goethe, al cap d'un grapat d'anys, han merescut el calificatiu de depravats al presentar aquells personatges en la cruesa del drama o la comedia ¹. Y es que'l principal mal que té'l teatre pera un públic timorat com el nostre, es que *s'hi parla*. Un art, doncs, tant eloqüent, en mans d'una entitat es sempre un perill, com la entitat ho es enfront del mateix art. Aquests mateixos perills feren fracassar les corporacions còmiques de l'edat mitjana en mans del clerge cap a principis del segle XVI. Y sols amb una lliberalitat y altesa de mires en matèries d'art que no coneixem entre la nostra gent, pot concebir-se l'art teatral pròsper, sota protecció d'elements oficials.

Per això m'afirmo més en creure que lo que una corporació oficial pot fer en bé del Teatre, es la facilitat d'elements pera l'educació dels que'l Teatre necessita, y'm faig creus com cosa tant senzilla y tant poc cara no s'ha aconseguit portar a cap amb tant de temps com fa que'ns planyem.

Una escola preparatoria d'elements teatrals, en la que s'hi puguin donar cursos de declamació raonada, historia del Teatre y de l'Art amb una regular biblioteca *ad hoc* a les necessitats de la mateixa; que promogués premis y modestes pensions, podria sostenir-se sens arribar a vint mil pessetes l'any. Per què no s'ha apelat a tant

¹) En el Teatre de les Arts, al representar-s'hi, quan les dotze reunions del «Teatre Intim», el *Barber de Sevilla* y la *Marguerida* (*Faust*), més d'una família's va escandalitzar de l'immoralitat de dites obres, que feia quinze o vint anys que aplaudien al Liceu y que ja havien vist les seves nenes abans de posarles de llarg.

senzilla solució preparatoria? Com ens hem mai atrevit a parlar de Teatre Català, sense comptar amb una senzilla escola que ja fa més de vint anys que deuria existir, si haguessim tingut noció del què es y representa ser el Teatre per un poble?

Desitjo que totes aquestes consideracions siguin acceptades amb la mateixa bondat que les exposo, y que's vegi en elles el desitg d'un triomf colectiu a costa de totes les susceptibilitats imaginades. Jo tindrè sempre una alegria immensa si veig l'èxit d'una iniciativa honorada en bé de la cultura catalana, però la meua independència y les meves mires conscients, salvant de la millor manera que poden l'amistat y la deferència, m'obliguen a dir lo que dic, y amb la convicció que ho dic, per alentar, per protestar, y en fi, per dir lo que penso. No era cosa de callar davant les actuals circumstancies, quan fa mes de tretze anys que la meua tasca s'ha complascut en mostrar-se sense vacilació, com una protesta de l'existència fictícia del nostre Teatre. Callar avui, hauria semblat anar enrera y an-e mi ni en apariència'm plau això.

Si volem, doncs, tenir a la llarga *Teatre Català*, si convenim que'ns cal tenir-lo; si no'ns contentem de fer veure que'n tenim; si estem convènsuts que per ell podem arribar al mereixement de somniades glories; si amb aquestes glories anhelem honorar la nostra terra, es precis que'ns disposem a una tasca molt diferent de la que s'ha realitzat fins ara en el platonisme d'una inspiració mal conduida. Els veritables poetes han fet sempre quelcom més que obra poètica més o menys reproductiva, y quasi tots han viscut a l'alberg d'un propòsit enutjós que'ls ha fet més dolça l'esperansa d'una veritable poesia del seu demà. Cal que's recordin d'això'ls poetes. Pera

salvar un teatre, no n'hi ha prou amb escriure drames y comedies.

LA SOLA ESMENA

Jo voldria que les meves paraules tinguessin la força suficient que han de tenir les que aixequen els esperits y'ls acoblen pera alcansar els més alts bencefiis en bé de tot un poble; jo voldria que se m'entengués per lo que vui dir, si a dir lo que vui no alcanço; que encoratjat pel desitg de tots, se'm senyalés el primer lloc en el sacrifici; que se m'entengués, en fi, y darrera la comprensió, veure totes les voluntats a l'una cap a alcansar lo desitjat, lo menester, si volem esser lo tantes vegades pregonat en el paroxisme dels nostres entusiasmes. Si he deixat provat que no tenim Teatre, si he demostrat que la desorientació actual obeeix únicament a una manca de tradició terrible y devastadora, jo apelo al bon sentit dels a qui encara els en quedi, perquè vulguin amb ell posar-se a servei d'una reparació que'ns es tant necessaria.

Pera arribar an aquesta reparació, hi han tres elements capdals. De l'un costat les arrels clàssiques, font de tot procés eminentment artístic-cultural. De l'altre costat el reconeixement de les belleses populars vestides d'història, element essencial pera avivar l'esperit de les rasses, agonisantes en el bat-y-bull d'una civilització enfarfegada; y de l'altre l'*institució*, per no deixar perdre en la desorientació els elements aprofitables, quan els aconsegueixen els reclamin.

Fent, doncs, els deguts passos enrera y conreant-ne

el terror durant uns anys amb veritable esforços y heroisme, potser podrem alcansar quelcom.

Els inglesos d'avui no han encara renunciat al plaer dels seus *Pageants*, que's desenrotllen en la reproducció de passos històrics populars a ple aire y en els mateixos indrets en que'ls fets tingueren lloc. Catalunya té poetes, té història, conserva intactes indrets que l'història va fer grans, té un cel hermós y un sol ple de bondats, y li fóra relativament fàcil desvetllar la consciència popular amb l'encant de les passades gestes, fetes acció per l'ingeni dels seus artistes. Aquestes solemnitats no sovintejades, però sí fascinadores per la veritat poètica que encloïen, farien adonar al poble d'un sens nombre de belleses que li pertoquen per dret propi y de les que'n viu completament allunyat per ignorancia. Li parlarien de l'ahir en profit de l'avui y li revelarien un demà lluminós, que es la força capdal de tota constitució popular. En una paraula, el posarien en camí pera devenir un veritable element col·laborador del seu teatre si al propi temps se l'afirmés en aquell primer aspecte senyalat de les fonts clàssiques teatrals, que fóra'l que de fet el decidiria al respecte o a la veneració, y, sens dubte, a la predilecció del veritable Teatre; y pera tal alcansar, *demano*: que Barcelona, que en mitg de moltes lletjors, s'engalana amb uns esplendents defòres, lluminosos; ensenyorits pel mar en les llunyanies, evocant les apacibles visions de la Grecia mediterrània, alcansi, de la generositat dels seus rics y dels seus artistes, el present d'un teatre grec amb tota la seva magnificencia.

Oh! aquesta visió, ja sembla una esperança de remei! Jo me l'he forjat en la pensa moltes vegades, aquell teatre de Dionysos, d'Atenes, en les faldades de nostres fami-

liars montanyes; l'he vist opulent en la seva acció, ple de gom a gom; m'he imaginat aixímateix l'aplec dels espectadors; l'he vist guarnit de garlandes y de flors, els tripodes encimellats per les fumeres; els actors amb el cuturn y la màsquera donant compte d'Esquil y de Sòfocles sota les armonioses notes de la flauta bàquica y en presència del chor rondant l'orquestra, y he vist el nostre poble davant d'aquell espectacle no somniat per ell, que'l remunta a tota una herència y edifica en son esperit una llegenda de respecte que per sí sola'l consagra artista de l'admiració.

He vist, a l'aparèixer la Primavera, la nova joia de l'admirable seguiment, fent acudir a casa nostra gent de la Fransa, de l'Itàlia y de per tot; m'ha semblat que aquest fet de reivindicació estètica'ns feia alternar amb els ideals de l'Univers artístic, y a voltes he arribat a imaginar, mercès a tantes belleses, qui sab si l'implantació del drama nou en l'altar de la tragedia antiga.

Qui pot dubtar que passats uns anys en l'elaboració del bon sentit popular, per vies de tant fecondes arrels, arribariem a tenir un públic, uns poetes, uns actors? No fóra aquesta una meravellosa reparació de lo extraviat en els replecs de l'història material dels homes? No podríem, mercès an aquestes arrels y an aquelles de la dignificació popular per la reproducció de fets sublimats en mans de la poesia, preparar tot un poble a l'adveniment d'un Teatre definitiu? Sí, sí y mil voltes sí.

Si'ns posem a ser optimistes, potser trobarem que es una ventatja no tenir tradició directa, quan no manca la forsa pera ferse'n una de cara als menesters dels temps actuals, y per això *demano*, amb tota la forsa de que soc capas y més encara, un teatre grec a Barcelona. Barce-

lona tindrà amb ell lo que no té cap ciutat moderna, y'l Teatre Català l'esperansa *de ser*, aleshores ben fonamentada.

He dit al comensar, y ara'm plau repetir-ho, que un altíssim dever de consciència m'ha obligat a dir tot quant volia dir, tot quant de dir acabo, y desitjo que en el fons del meu pensament no s'hi vulgui veure un propòsit negatiu. Construcció sòlida y indestructible es sols lo que jo demano; perseverancia en el propòsit y fe en els ideals lo que exigeixo. Recordem-nos que'ls catalans tenim, com ja he senyalat, la gran contra de les aptituds naturals y la de l'assimilació facilíssima en tota cosa; que reunim a tant greus enemics, quan no són guiats d'un bon sentit superior, l'esperit de l'indisciplina, y que les més de les vegades fracassem per impaciencia. Reconeixem-nos aquests mals y cerquem-los l'esmena consegüent.

Lo que fins ara n'hem dit Teatre Català s'està morint per manca de tradició o gesta que la reemplassi. Res més que això té la culpa de ses miserias en tots sentits. Els mateixos intents de restitució saludables que alguna vegada s'han portat a cap, no han merescut l'acceptació pública per la mateixa manca de tradició en el públic y'ls elements que'l condueixen; y no es trist, senyors, no es inconscient que autors de mèrit, actors de talent y part de públic ben disposat, hagin de fracassar davant per davant d'una desheredat terrible? Els desheredats de l'or, si han estat homes coratjosos, han creuat els mars pera anar a la cerca de l'or que se'ls nega per linia d'herència, y l'han trobat quasi sempre. Nosaltres no hem de ser menys que ells y tenim el dever, pel nostre avui,

pel nostre demà y pel demà dels altres, d'edificar lo que l'abandon y la mala sort no va deixar que s'edifiqués a son degut temps.

No tenim tradició teatral? Restituim-la amb nostre esforços. Bevem en les fonts clàssiques; enlairem el sentiment popular; creem una modesta escola. El temps es savi y s'aprofita de lo que troba al pas. Al seguir d'uns anys cullirem el fruit dels nostres acerts.

Quan asseguts en la *cavea* aplaudim a Esquil; quan la campana del monastir ens anunci l'arribada del corteig disposant-se a l'evocació dels fets pretèrits; quan la gentil deixeble coroni les solemnitats recitant amb caient melòdic l'endressa del poeta, commoguda per la solemnitat, sabent qui es el poeta y perfectament enamorada del seu comès; y, en una paraula, quant mercès a tals honorables esforços el poble arribi a saber que també ell es part integrant de tant meravellòs art, no'n dubteu, aleshores, y sols aleshores, haurem posat la primera pedra del nostre Teatre Català.

Novembre, 1911